

„Fegyver nélkül is győztesek” – tisztelgő emlékezés versben, dalban

Október 23-ról műsort összeállítani egyszerre hálás és nehéz, de egyértelműen szép feladat. A jelképrendszer tekintetében a lyukas zászló megkerülhetetlen, ezenkívül azonban a dramaturgiai szabadság és sokszínűség ebben az esetben is a végtelen lehetőségek tárháza lehet. Egyvalamit azonban sosem szabad felednünk! Dicső eleink, az elesettek, kivégzettek, bujdosók, bebörtönzöttek a látszat dacára győztesek voltak, s ami mindenképpen példa lehet számunkra, hogy gyereket vállaltak, neveltek, építették az országot, vagyis a Hazát. Nemcsak maguknak, hanem értünk, nekünk is. Legyünk hálásak érte!

1. Díszletként az ötvenes évek gyárát, iskoláját, orvosi rendelőjét, üzletét rendezhetjük be pár bútordarabbal, de legalább 2-3 jelzésértékű szín legyen. A falon propagandaplakátok, Rákosi, Sztálin képe, jelszavak, munkaverseny felhívások stb. Bevezetésként az ötvenes években „divatos” mozgalmi zene szól – de mégis fásult emberek ülnek a padban, az orvosnál, a munkapad mellett –, néhányan Szabad Népet olvasnak. A kezdő versmondó oldalról jön, mikor a zene elhalkul. A vers elmondása alatt „megelevenednek” az előkép szereplői, és átlátszó fekete tüllel vagy függönydrapériával hevenyészetten letakarják a falon lévő dekorációt.

KANNÁS ALAJOS: Kormos kövek – részlet

A kezdetet nem tudja senki
mindig jöhet egy pillanat
mikor a mélyből felszakad
egy hang és nincs út visszamenni
nincs út tagadni nincsen várni
a lehetetlent megpróbálni
lehet mert nincsen lehetetlen
s a végesre a végtelenben
kigyúl egy újabb felelet
mindig jöhet egy pillanat
mikor a félés átszakad
és harangozni kezdenek
kik minden imát elfeledtek
a hosszú éjszakák alatt

2. Felállnak egymás mellé a szereplők, mint ahogy a tüntetők álltak az archív képeken, filmekben. Tarthatnak transzparenszeket is (Műgyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem). Bontva mondják a verset.

MAGYARI LAJOS: Budapest, 1956

Először csak a lyukas zászlók meneteltek, világba kiáltva, fénylő homlokok fölött, sajtó hiányát a történelemnek.
Dacolva keleti széllel, úgy lobogtak, ahogyan eretnek-máglyák föllobognak, ahogyan villámos viharok elerednek.

Először csak a lyukas zászlók meneteltek, alattuk egy nemzet vitte sorsát, kitárva mellé a vad sortüzeknek; akik álmodtak akkor, megálmodták, mit lelkébe rejtett a csöppnyi ország: helyét a megtiport, régi címereknek.

Először csak a lyukas zászlók meneteltek, s mi csak figyeltük, remélve-riadtan, ahogy a szikra izzik, lángba pattan. Akkor a mi szívünket is ott taposták, ahol lánctalpak alatt Magyarország mártírrá lett a viadalban.

3. **Zene: Ákos – 1956** (Még közelebb című album, 2006., bővebb információ: www.akos.hu)

Amíg a zene szól, feldíszítik a szereplők a színpadot. Letámasztják a transzparenszeket, eltüntetik a függöny mögül is a sztálinista dekort – a fekete tüllt későbbre elteszik. Kitűzik a Kossuth-címert, a lyukas zászlót. Falragaszokat, felhívásokat helyeznek ki, Corvin közti kiáltvány stb. Egy kartonra ott spontán rá lehet írni, hogy „Ruszkik, haza!”. Amikor a szám a refrénhez ér, Ákos nem éneklí a végén, hogy 1956. Jó lenne, ha ezt a szereplők mondanák, az utolsó ismétlésnél már egészen hangosan.

A refrén: Tiszta voltál, büszke, vad,
Nem adtad egykönnyen magad
Rólad beszélni sem szabad
1956

4. *Bontva mondassuk a verset, hisz a forradalom sokszínűségét adja vissza a sokféle hangon történő megszólaltatás! Ha lehetséges, akkor cipeljünk be dobogókat, de legjobb lenne néhány utcakövet, kocka alakú posztameneket, amikre felállhatnak a versmondók. A négy soronkénti tagolás teljesen jó lehet.*

SZABÓ LÁSZLÓ DEZSŐ: Október 23.

Egy bomba robbant a szívemben:
Tüntetés lesz, testvér, tüntetünk!
Forró szívvel, és mit se várva
Egy eszme indult el velünk.
Az idő ősködéből pattant,
És telt vele a csillogó este:
Ezrek és ezrek az utcákon,
Nem lehet ráismerni Pestre.
Az égen száz csillag hunyorgott,
Lenézett egy-két vörös fényre;
Csattant, kiáltott a jelszó:
A rabságnak már legyen vége!
Egy autó oldalán fityegtem,
És alig hittem a szememnek:
Rendőrr sehol, s házak tövéből
Asszonyok, lányok integetnek.
„Ruszkik haza!” – dörren az orkán,
„Sztálint ledöntjük!” dübörögtek;
ömlött a nép, torok kiáltott,
a jelszavak meg mennydörögtek
Százfejú szörnyek mesévé váltak,
A provokátort meg kikacagták.
A szobor előtt a nagy téren
Régi világuk megtagadták.
Kemény csapás volt mindazokra,
Akik előtt tapsoltak egykor!
Álltak és néztek várakozva,
Ezer és ezer, százezer sor.
Diadal szállt végig a téren,
S mint tűzvész, orkán ült a tájra:
A magasságban zúgni kezdett
Hegesztőpisztoly kékes lángja.
Motorok zúgtak, erőlködtek,
Megingett végre a Gyalázat:
„Ledöntöttük a Sztálin szobrot!”
Verték, döngették a vázat.

A Rádióhoz, stúdióba!”
„Vesszen Gerő, a gaz áruló!”
A forró éjszakában indult
Véres útjára száz golyó.
Én is rohantam, és jött Csepel,

Katonák, lányok, asszonyok,
Rendőrrök, munkások, ezren, ezren,
Igaz és bátor magyarok.
És sztrájk is indult. Árva népünk
Kezébe vette végre sorsát.
Másnap már vérben fürdött minden,
De feltámadott Magyarország!
Aranybetűkkel, vérel írva,
Új, nagy fejezetet nyitottunk
Ország-világ történetében:
Szabadságunkat marokra fogtuk!
Új eszme ragyog fenn az égen,
Dátum született a világon,
Mely tűzbe hoz ma minden szívet:
Szabad október 23!

5. *Elég, ha kissé előrelép a versmondó, a többiek leülhetnek addig a kockára, dobogóra, akár a padlóra is.*

TOLLAS TIBOR: Október 23.

Rian a föld, a falak dőlnek,
Kék harsonákkal zeng az ég.
S barlangjából a dohos kőnek
Az ember újra fényre lép.

Fonnyadt testünket záporozza,
Sápadt arcunkra hull a nap,
S szédülten, szinte tántorogva,
Szabadság, szívjuk sugarad.

Sötétből tárul ki a szívünk:
Nyíló virág a föld felett.
A szolgaságból fényt derítünk,
Fegyver nélkül is győztesek.

6. *Jó lenne megformálni egy pesti srác figuráját. Korabeli öltözékben lehetne (zakó, sildes sapka), s a színpad két-harmadánál egy puskával a kezében megállhatna. Olyan testtartás kellene, mint a közismert Corvin közti szoboré. (Ha valaki nem ismeri, a netes kereső azonnal „kidobja”.)*

KANNÁS ALAJOS: Pesti Srácok

Hitetlen korban Hit-varázsban élt
a Pesti Srác az égő pesti utcán
nem koszorúért osztotta a vért
a lánctalpasok szántásába bukván

A vakmerőség hős varázsa vitte
a Corvin-közben harcolókat is
s a Széna Téren sziklaszilárd hitbe
kapaszkodtak s a Szó nem volt hamis...

Mustármag voltak mind a Pesti Srácok
az Ismeretlen nemzedék ki állt ott
hol hörgést görgettek az éjszakák

De hírnökei lévén Új Időknek
a Diadalmas vereségből törtek
széttúzni a Kor vörös csillagát !

7. Zene: Tank parádé (15. szám Jenei Szilveszter *Mennyből az angyal* című lemezéről; kiadta: Sylvester Records, 2006)

A szereplők a korábban eltett fekete tüllel letakarják a forradalmi szimbólumokat, felhívásokat, a kitett Kosuth-címert, s elé, ha térben oldják meg, akkor ráfektetik a lyukas zászlót. (A zenét akár korábban is le lehet keverni, ha túl hosszúnak tűnik.)

8. *A zene végére félkörben, egymás mellett jó szorosan felállnak a versmondó mögé.*

PÁLINKÁS ANDOR: Felkelő dal – 1956

Véres a homlokod, fél karod felkötve,
Tűzokádó tankok zúgnak dübörögve,
Zúgnak dübörögve – gázolunk a vérben.
Lyukas zászlónk lobog októberi szélben, –
gázolunk a vérben.

Diákok – katonák – munkások – polgárok.
Magyarok – testvérek, ugyan mire vártok?
Fegyverbe mind, ki él, győz a forradalom
Lelket felemelő szent, szabad hatalom –
győz a forradalom.

Ha nem győz, jó anyánk haza sose várj!
Fiát és lányát is – csak holtan találja.
Túlerő tört ránk, a rossz zsarnok hatalma.
Győztes harcok után, november hajnalra –
rossz zsarnok hatalma.

Széna tér, Corvin-köz véres harci terek.
Könnyel megáztatott szent utca szegletek.
Amerre csak járok – dicső Pesti Srácok –
Áldjon meg az Isten, ha még meg nem áldott, –
dicső Pesti Srácok.

Anyánknak, apánknak minden jó barátunk
Intünk egy utolsót s neki a határnak.
Vérző magyar hazánk talán sosem virrad...
...Záhony – „felé mutatott egy halovány csillag”, –
talán sosem virrad.'

Kik itthon maradnak, majd azok bűnhődnek...
Pufajkás gyilkosok mindenkire lőnek.
Bűnös vagy ártatlan – hej kis Magyarország, –
„Sír, zokog a lelkünk, hogyha gondolunk rád”, –
hej kis Magyarország.

Budai hegyekből hideg szelek fújnak,
Felkelő bajtársam, induljunk az útnak.
Ám előbb esküdjünk, esküdjünk az égbe,
Hogy majd visszajövünk, valamikor végleg, –
Esküdjünk az égbe.

9. *Néhányan kiválnak a félkörből, gyertyákat, mécseseket gyújtanak a letakart szimbólumok előtt, de elszórtan is lehet a színpad mélységében.*

ILLYÉS GYULA: Ne feledd a tért

Ne feledd a tért, ahol elestek ők,
a földet se feledd,
bárhon hulltak el ők, fajtánk hű férfiai, az a föld
szent ügy hős-helye lett.
Mert hol tiszta ügyért s így lám temiattad –
érted is hulltak el ők:
terül az bárhol a föld,
rejtelmesen egy terület!
Úgy az övék, hogy már a tied.

Ne feledd hát a teret, hol bár a lebírt had
bár legutolsó hátvéde ledőlt!
Míg nem felede:

nem nyugszanak ők. Nem holt, nem letiport sereget
emészt el ott – vagy akárhol – a sírhant.
Új hont érlel a föld.

10. *A „pesti srác” alakjához hasonlóan formálhatunk élő katonát, akár többet is. Ami a lényeg, hogy merev testtartással oldalt, vagy akár a nézőknek teljesen háttal is állhat(nak).*

TOLLAS TIBOR: Az őr

Az udvaron áll a „Rend” élő szobra.
Sötét alakját fény fűrészi át.
S egy pillanatra lelkéről lemossa
A szorító, sűrűke egyenruhát.

Önárnyékából fényre lép az ember,
Szólna is már, és lehullna a fal.
Nézd, juhászbottá szelídül a fegyver.
Faluról indult mosolygó magyar.

De csizma döng, egy durva hang kiáltoz,
S ő árnyékába gyorsan visszalép.
A merev egyenruhában úgy áll ott,
Mint faköpenyben, mely szorít, de véd.

Parancs zsinórján mozgó bábok, gépek,
Ki itt a bűnös, milyen hatalom?
A kézzel, mely tegnap országot védett,
Saját testvérét vereti agyon.

11. *A szereplők visszaállnak, a versmondó épp csak előbbre lép.*

ZALÁN TIBOR: Az ősz pergése

pereg az ősz
őszben a levél

vérbe pereg az ősz
őszi vérbe pereg a levél

vérben és szélben pereg az ősz
őszi vérben és szélben pereg a levél

vérben és szélben és lángban pereg az ősz
őszi vérben és szélben és lángban pereg a levél

lyukas zászlók égnek
lyukas és véres a levél

a lyukat nem tudja elfújni a szél

12. **Zene: Kossuth-nóta** az alábbi szöveggel, amelyet Sebestyén Zoltán tanár, a Kemenesmagasi Citerazenekar és Népdalkör művészeti vezetője írt át az '56-os vértanúk nevére. Legjobb lenne, ha a szereplők énekelnék, de oldalról besegíthet az énekkar is. A versszakok kis ritmusérzékkel és történelmi ismerettel tovább bővíthetők, aktualizálva az esetleg helyi mártír, mártírok neveivel.

Mansfeld Péter, Koloszar Zoltán,
Maléter Pál, Tóth Ilona,
Mayer Antal, Szirmai Ottó,
Gimes Miklós, Szendi Dezső,
Éljen a magyar szabadság, éljen a Haza!

Gulyás Lajos, Renner Péter,
Földes Gábor, Szabó János,
Bruznyai Árpád, Losonczy Géza,
Békésy Béla és Nagy Imre,
Éljen a magyar szabadság, éljen a Haza!

12. *A záróverset bontva mondatjuk, a szereplők érzékelhetően lépjenek közelebb a közönséghez. A vers befejezése után azonnal kezdjék el a Szózatot.*

Makray R. László: Memory '56

nyilvánosan csak a
szitáló köd és eső siratta őket
a szobák mélyén befogott szájjal
szűkölt a fájdalom
a rádió a győzelemről papol
hogymint áll a néphatalom
és nem mondja, hogy a siralom-
házban hányan várják a vesztük

a pribékeket kitüntették
sokan egy bőröndbe gyömöszölték
a múltat, az életüket, a reményt,
hogymint talán egyszer visszajönnek még

a nyugat részvéte alább hagyott
már nem kattogtak a fotómasinák
volt ki az osztrák paraszttól
egy zsák krumplit kapott
vigye, és menjen, álljon már tovább

itthon örködött a Rend, a baráti
hatalom buzgón segített fenntartani
s a néma tömeg erőt abból merített
hogymint török, tatár, labanc, mind elment
mert nem bírt megmaradni
a földön, melyen „apáink vére folyt”
eltűntek mind a nemzetnyomorító gazok,
hát ezt is kivárjuk és hallgatjuk
a föld alól a szózatot,
mert a dróttal megkötötték,
a gödörbe névtelen lököttek
a lélekben és testben megnyomorítottak
súgják, mondják, kiáltják,
a diadalittas ám reszkető győzőnek
bár csak a szitáló köd és eső siratta őket
hogymint leöldösve
elnémítva
bebörtönözve
megkínózva
elüldözve
lehazaárulózva
de mégis csak ők győztek!

További versek, ötletek az 1956.lap.hu oldalon találhatóak. Akinek még segítségre lenne szüksége, vagy a műsört elektronikus levélben is szeretné kapni, az jelezze a ro-lo@freemail.hu címen.